

1994. - №9. - С.71-73. 2. Гонський В. Мова як складова національної культури// В. Гонський //Рідна школа. – 2003. - №1. – С. 3-5. 3. Дубина М., Астахова В. та ін.. Практична реалізація наукових засад мовної освіти. // Українське слово. 2009. - №34. – С.10-13. 4. Кононенко В.І. Національно-мовна картина світу. Зіставний аспект (на мат-лі укр.. та рос. Мов) // В.І. Кононенко //Мовознавство. – 1996.-№6. – С. 39-46. 5. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина ХІХ - ХХ ст.): Хрестоматія/ Упоряд.: Л.Д.Березівська та ін. - К.: Науковий світ, 2003. - 418 с. 6. Панасенко Е. А. Ідеал учителя у вітчизняній педагогічній журналістиці другої половини ХІХ – початку ХХ століття: дис... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Панасенко Еліна Анатоліївна. – Слов'янськ, 2001. – 230 арк. 7. Потєбня О.О. Думка і мова. – К.: СІНТО, 1993.- 191с. 8. Сластенин В. А. Профессионализм учителя как явление педагогической культуры / В. А. Сластенин // Управление современной школой. Завуч : науч.-практ. журн. для администрации школы. – 2009. – № 6. – С.79 – 94.

О.В. Вознюк

МОРАЛЬНИЙ АСПЕКТ ЗАГАЛЬНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА ХХІ СТОЛІТТЯ.

У статті висвітлено морально-етичні засади як основну складову загальної і професійної культури педагога ХХІ століття. ті.

О.В. Вознюк

МОРАЛЬНЫЙ АСПЕКТ ОБЩЕЙ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ ПЕДАГОГА ХХІ ВЕКА.

В статье рассматриваются морально-этические понятия как основная составная общей и профессиональной культуры педагога ХХІ века.

O.V. Voznyuk

THE MORAL ETHICS ASPECT COMMON AND PROFESSIONAL PEDAGOGICAL CULTURE XXI CENTURY.

The article deals with the problem of moral ethics aspect in the building of society's moral standards common and professional pedagogical culture XXI century.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2010

УДК 378.147:51-4

*О.В. Фуштей
м. Київ, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ

Постановка проблеми: Ефективність освіти завжди залежала від рівня підготовки

педагогів. Процес інформатизації освіти пред'являє високі вимоги до професійних якостей і рівня підготовки педагога, до його професійної компетентності. Саме формування професійної компетентності зумовлює зміну підходів, поглядів, діяльності педагогів та студентів.

Визначенню та розумінню поняття «компетентність» останнім часом присвячено багато публікацій, статей і монографій вітчизняних та зарубіжних авторів.

Аналіз останніх досліджень. Професійна компетентність є одним із головних пріоритетів закладів освіти. Тому проблема формування професійної компетентності перебуває в центрі уваги багатьох учених. Розвитку професійної компетентності присвячені праці знаних українських науковців І. Ісаєва, І. Зязюна, В. Петрук, І. Підласого, В.Калініна, В. Сластьоніна, С.Сисоевої, Л. Романової, О. Тищенко та ін. а також закордонних О. Хуторського, І. Зимньої, Н. Кузьміної, Т. Сорокіної та інших. Аналіз досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній літературі свідчить, що немає єдиного визначення та розуміння поняття «компетентність». Це зумовлює актуальність даного дослідження.

Метою нашої статті є дефінітивний аналіз різних точок зору на проблему визначення поняття компетентності. Також ми розглянемо сучасні підходи до поняття професійної компетентності майбутнього вчителя фізики.

Виклад основного матеріалу. В умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу постає питання відповідності освіти запитам суспільства згідно зі світовими досягненнями науки.

Початок ХХІ століття означений складним пошуком нового світорозуміння, педагогічного світовідчуття, здатного не лише дати адекватну оцінку неоднозначним трансформаційним процесом, а зазірнути в майбутнє.

Значну увагу на професійну компетентність учителя звертали вітчизняні педагоги ХХ ст., зокрема С. Русова, П. Блонський, С. Шацький, А. Макаренко, В. Сухомлинський та інші.

Видатний теоретик вітчизняної педагогіки і психології П. Блонський розглядав нову школу з позицій ідей гуманізму, перетворення дитини в центр педагогічного процесу і прагнув втілити свої ідеї в науковій формі. Він закликав учителя «бути людиною», «любити життя, жити зі школою і дітьми спільним життям», «залишати глибокий слід у їхніх душах», «не ховаючи серця» [2].

З точки зору П. Блонського, істинного авторитетного вчителя, який поєднує в собі функції виховання і навчання, характеризує не тільки освіченість, а й творчий потенціал, і тому він має бути «не всезнайкою, не енциклопедичним словником, а Сократом», який може захопити дитину розповіддю, поезією, мистецтвом, фантазією.

Блискучий український педагог-практик А. Макаренко сформулював ряд положень з проблеми педагогічної праці, що по праву вважаються основоположними у теорії педагогічної майстерності. А. Макаренко розкрив в ряді своїх праць структуру та зміст професійності вчителя. Професійно-педагогічна майстерність пов'язується з високим рівнем вихованості вчителя, його авторитетністю та моральними якостями, наявністю чіткої спрямованості, особистого «кредо», глибоких професійних знань і умінь, а також із сильним характером, діловитістю, твердою волею, моральним ставленням до дітей у поєднанні вимогливості з повагою до них. Особливе значення в структурі педагогічної майстерності А. Макаренко надавав педагогічній техніці, розуміючи під цим набір спеціальних знань, умінь і навичок практичного володіння прийомами педагогічних впливів як у вузькому розумінні, так і в широкому – володіння різноманітним «інструментарієм» науково-організованої системи впливів. Розкриваючи зміст педагогічної техніки, педагог-новатор охарактеризував її елементи

– володіння вчителя-вихователя словом, інтонаціями, мімікою, рухами, настроєм, усім організмом. Він займав достатньо чітку позицію щодо формування педагогічної майстерності. Він заперечував думку про вирішальне значення таланту в педагогічній професії. «Майстерність вихователя не є якимось особливим мистецтвом, що вимагає таланту, але це спеціальність, якої треба навчатися» [8].

Основи нової парадигми гуманістичної педагогіки були закладені видатним учителем В. Сухомлинським, який уважав людинознавство головним шкільним предметом. Створюючи і реалізуючи індивідуально-спрямовану педагогіку, найвищою цінністю якої виступає людина, В. Сухомлинський істотно поглибив підходи до розуміння особливостей педагогічної професії, значення в ній майстерності, творчості, культури, професіоналізму. «Праця педагога – це, насамперед, напружена праця серця... й творчість розуму..., немає у світі важчої, виснажливішої для серця праці...» – писав він. У роботах видатного педагога розкривається ідеальна модель гарного вчителя високого рівня педагогічної культури, якому властиві гуманізм, духовність, загальна культура, інтелект, якості дослідника, творчий підхід до справи, здатність до самовдосконалення і подається всебічна характеристика складових педагогічної культури, показується їхнє переплетіння і взаємозв'язок. На думку сучасних дослідників, таких як Н. Гузій, І. Гушлевської, проблеми педагогічної майстерності в творчості В. Сухомлинського розглядаються як єдність особистісних якостей педагога, його освіченості та володіння педагогічною технікою, а структура збагачується такими компонентами, як педагогічний оптимізм, характер духовного спілкування, щирого та емоційного діапазону вчителя [3, с. 23].

Формування педагогічної майстерності, педагогічної творчості, на думку В. Сухомлинського, слід розпочинати в педагогічних закладах і продовжувати в практичній діяльності у процесі ознайомлення з роботою педагогів-майстрів за допомогою осмислення їх досвіду.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що термін «професійна компетентність» фахівця – одне з найуживаніших нових понять, що з'явилися у педагогічній науці та освітній практиці нашої країни в останнє десятиріччя. Поняття «компетентність» широко використовується в державних документах. Приміром, у Національній доктрині розвитку освіти України в XXI ст. (провідному документі розвитку освіти до 2010 р.) серед провідних завдань формування особистості зазначається необхідність набуття компетентності. Освіта в Україні є відкритим соціальним інститутом. Як стверджує І. Гушлевська, суб'єкти системи освіти співпрацюють з міжнародними інституціями та організаціями, які для здійснення своєї діяльності покликані залучати педагогів, дітей та молодь з метою набуття ними соціальної компетентності й досвіду в питаннях взаєморозуміння, толерантності, культурного різноманіття і водночас для збереження та примноження власних культурних надбань [3, с. 22].

Сучасна педагогіка вже має певні напрацювання в цьому напрямі. Проблему компетентності на різних рівнях аналізу розробляють С. Гончаренко (тлумачення явища компетентності), І. Тараненко (компетентність як здатність до найефективнішого застосування знань), А. Василюк (сучасні підходи до компетентності вчителів), І. Ящук (життєва компетентність особистості), В. Ковальчук (соціальна компетентність учителя), О. Овчарук (європейські підходи до проблеми компетентності), А. Михайличенко, В. Аніщенко (професійна підготовка на основі стандарту компетентності) та ін.

Українські вчені по-різному тлумачать поняття компетентності. Найбільшого поширення в нашій науковій літературі набуло визначення компетентності як «сукупності

знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [6, с. 12]

Аналіз тлумачення поняття «компетентність» у словниках означає: – у перекладі з латинської означає «оволодіння знаннями, які дозволяють міркувати над чимось» [10]; – знання та досвід в тій чи іншій галузі. [9]; – у Великому словнику німецької мови як іноземної термін «компетентність» характеризується як здатність до дії, як уміння використовувати знання у практичній діяльності [7].

За визначенням експертів країн Європейського Союзу поняття «компетентність» слід розглядати як здатність застосовувати знання та вміння ефективно й творчо в міжособистісних стосунках – ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях. Компетентність – поняття, що логічно походить від ставлень до цінностей та від знань до умінь [1].

Міжнародна комісія Ради Європи в своїх документах розглядає поняття компетентності як загальні, ключові, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, навчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори, або опорні знання. На думку експертів Ради Європи, компетентність передбачає спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби та комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок [4].

Н.Кузьміна розглядає професійно-педагогічну компетентність вчителя за фахом і визначає її як сукупність умінь педагога як суб'єкта педагогічного впливу особливим чином структурувати наукове і практичне знання з метою найкращого вирішення педагогічних завдань [5, с. 34].

І. Зязюн вважає компетентність першоосновою професійності. В його трактуванні поняття професійної компетентності на перше місце ставиться комплексність знань, а саме: вміння синтезувати матеріал, аналізувати ситуації спілкування, осмислювати суть явищ, обирати засоби взаємодії [6].

У розробках російських науковців заслуговують на увагу тлумачення А. Маркової та Н. Кузьміної. Так, у своїх дослідженнях А. Маркова характеризує зміст професійної компетентності педагога процесуальними та результативними показниками і визначає професійну компетентність фахівця як здатність та готовність виконувати особисту професійну діяльність [5, с. 15].

Поняття компетентності набуло широкого значення у світовому освітньому просторі. Зокрема, американський педагог Едмунд Шорт присвятив проблемі компетентності багато ґрунтовних досліджень. Е.Шорт обґрунтовує чотири загальні концепції компетентності.

Згідно з першою концепцією компетентність тлумачиться як поведінка або дія, тому розуміння компетентності в її межах пов'язується із набуттям людиною вмінь і навичок для певної діяльності, що немає творчого характеру.

У другій концепції вчений розглядає компетентність як володіння знаннями, вміннями та навичками. При цьому людина в кожній своїй професійній дії свідомо робить вибір, досконало знаючи свою діяльність. Суть концепції полягає в тому, що людина послуговується різноманітністю своїх знань та навичок для визначення: яку саме діяльність здійснювати і як має проходити цей процес.

За третьою концепцією компетентність виступає як «ступінь або рівень здібностей, що офіційно вважається достатнім». За таким тлумаченням, оцінка компетентності

повинна даватися відповідно до певних державних стандартів чи критеріїв якості. Компетентність повинна відповідати рівню, прийнятому в професійній галузі або сфері діяльності.

У четвертій концепції компетентність визначається як властивість або спосіб буття людини. Мета концепції – визначити характерні риси компетентності в цілому. В основі цього розуміння лежить визначення природи тієї чи іншої властивості. На основі таких даних про людину можна схарактеризувати її як компетентну чи некомпетентну.

Е.Шорт вважає, що першу концепцію (поведінка та дії) слід обмежити до чіткої та певної міри; до цієї категорії не повинна входити комплексна діяльність. Перша та друга концепції не охоплюють поняття про допустимі критерії, що є частиною третьої концепції і потрібні під час проведення оцінювання компетентності. Третя концепція, найширша з усіх трьох, стосується дискусійних питань, що виникають у процесі визначення суті компетентності. Четверта концепція є найбільш придатною з усіх для практичного впровадження й завдає найменших труднощів під час реалізації процесу оцінювання компетентності.

Професійно-компетентною є така праця вчителя, в якому на достатньо високому рівні здійснюється педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, реалізується особа вчителя, досягаються добрі результати в навчанні і вихованні учнів. Професійна компетентність – це ті компоненти, які можуть бути віднесені не стільки до наочного змісту, скільки до формованих якостей особи: відповідальності, творчості, допитливості, наполегливості, прагненню до придбання нових знань, естетичному сприйняттю дійсності і, звичайно, до високої моральності, без якої немислимий справжній професіонал своєї справи. Професіонал – це фахівець, який володіє нормами професії, самостійно ставить професійні цілі, за своєю ініціативою розвиває здібності, має високий рівень мотивації і саморегуляції, уміє управляти своїм станом». Розвиток професійної компетентності – це розвиток творчої індивідуальності вчителя, формування готовності до ухвалення нового, розвиток сприйнятливості до педагогічних інновацій. Підвищення компетентності, професіоналізму вчителя – одна з найважливіших умов підвищення якості освіти. Багато проблем сучасної освіти сьогодні виявляються безпосередньо пов'язаними з мультимедійними технологіями. Вчитель сьогодні повинен володіти так званою «подвійною компетенцією», тобто крім суто традиційних професійних знань мати сучасні знання і навички роботи з інформаційними технологіями, що, у свою чергу, вимагає зміни всього компонентного складу і структури традиційної методичної системи.

У зв'язку з вищевикладеним, можна констатувати, що, будучи професійно компетентною, людина не лише володіє знаннями й навичками в певній сфері діяльності, а й здатністю їх використовувати адекватно до конкретної професійної ситуації, діяти спонтанно в умовах, що швидко змінюються.

Проведені дослідження дозволили довести необхідність перегляду традиційних і розробки нових методик навчання з використанням мультимедіа технологій, що дає можливість підвищити рівень професійної компетентності майбутнього педагога.

Спробуємо оцінити ефективність застосування мультимедіа технологій у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя фізики на практичних заняття, що є найбільш стійкою формою організації навчання, що виправдала себе з точки зору

ефективності і економічності застосування у вищому навчальному закладі.

Головна функція цих занять – організація і проведення обробки навчального матеріалу і формування у студентів знань, умінь і навичок, застосування знань фізики на практиці, самостійному їхньому засвоєнню та поглибленню.

Застосування мультимедіа дозволяє в аудиторії розв'язувати фізичні задачі, що практично неможливо запропонувати студентам у межах звичайних традиційних практичних занять (наприклад, задачі, що потребують великої кількості складних розрахунків, або задачі, що не мають аналітичного розв'язку і потребують для розв'язування застосування числових методів).

Безперечна ефективність використання мультимедіа засобів, також, під час здійснення поточного і проміжного контролю знань студентів, оскільки вона значно спрощує розробку алгоритму навчання та допомагає викладачеві оперативно проводити ці форми контролю. Персональний комп'ютер може оцінити знання студентів більш об'єктивно та обґрунтовано, хоча його виховні функції менші, ніж за традиційних форм навчання. Об'ємний зміст дисципліни (практичних занять з фізики) поділяється на кілька частин (розділів, тем), за результатами рубіжного контролю засвоєння знань студент одержує бали, що характеризують як обсяг, так і якість засвоєння матеріалу.

У процесі такої технології навчання докорінно змінюються ролі викладача і студента. Викладач, який виконує нині головним чином інформаційну функцію, бере на себе функції управління навчанням і, по суті, стає консультантом у процесі самокерованого навчання студентів. Студент з модуля, розробленого викладачем, здобуває знання, та з особи, яку навчають, перетворюється на особу, яка майже самостійно навчається. Він має можливість постійно контролювати засвоєння матеріалу за допомогою засобів поточного й проміжного контролю, а викладач – засвоєння модуля з використанням вхідного контролю. Під час вивчення модуля у студента з'являється власна думка щодо проблеми та її вирішення, а викладач надає допомогу в отриманні спільного рішення. Таким чином, між студентом і викладачем виникають паритетні відносини.

Основними рисами такого навчання є: можливість індивідуального навчання, гнучкість у пристосуванні навчання до потреб окремої особистості, свобода для самостійного вивчення матеріалу, активна участь студентів у педагогічному процесі, взаємодія студентів. Основною стає діяльність студентів, а не педагогів. Головним підсумком застосування такої технології навчання є постійна систематична самостійна робота студентів з оволодіння знаннями, вміннями і навичками, глибина та якість знань.

Використання персонального комп'ютера в навчальному процесі дещо змінює функції викладача, оскільки здійснюється їх перерозподіл між викладачем і комп'ютером. У процесі цього машині передаються лише ті функції, з якими вона може справитися ефективніше за викладача. Педагогічний програмний засіб і технічна система персональних комп'ютерів допомагають автору програми компонувати інформацію, планувати її зміни, видавати креслення, таблиці, графіки на екран дисплея. Подання інформації може здійснюватися в будь-якому тимчасовому режимі, а наявність дидактичних засобів виділення інформації (наочність, підкреслювання, штрихування, кольорове зображення і т.п.) значно підвищує реалізацію інформаційної функції персонального комп'ютера.

Крім того, в ході застосування мультимедіа технологій у навчальному процесі,

персональний комп'ютер виступає не лише як засіб навчання, а й і як предмет вивчення. Засвоюючи навчальний курс фізики, студент одночасно оволодіває навичками роботи з комп'ютером.

Отже, застосування мультимедіа технологій дозволило:

- надати викладачу можливість працювати індивідуально з будь-яким студентом, не порушуючи навчального процесу всієї групи;
- поділити весь колектив студентів на різну кількість варіантів, тим самим зробивши роботу студентів самостійною й індивідуальною, враховуючи їхній настрій і психологічні особливості;
- в кінці заняття оцінити кожного студента індивідуально з наданням можливості покращити свої результати і зафіксувати їх в електронному журналі;
- працювати, за потреби, з усією групою, виводячи на екрані колективного користування дані для обговорення чи детального пояснення.

Досвід проведення таких занять показує, що у студентів формуються такі професійні якості, як творчий підхід до розв'язання проблем, соціальна активність і відповідальність, ініціатива, здатність до аналітичного мислення, вміння приймати нестандартні рішення, що дає можливість підвищити рівень професійної компетентності майбутніх учителів фізики.

Висновок. Отже, компетентність необхідно розглядати як інтегровану, комплексну характеристику, що поєднує знання, уміння та навички, здібності і риси особистості, показники загальної культури, вміння виконувати професійні обов'язки. Набуття студентами системи знань, умінь та навичок спрямовано на формування їх професійної компетенції. Тому компетентність і шляхи її формування слід розглядати і як результат навчання.

Щодо перспектив подальших досліджень, то вони, на нашу думку, повинні передбачати пошук оптимальних форм і методів навчального процесу, розробку спеціальних технологій в межах кредитно-модульної системи формування професійної компетентності майбутніх учителів фізики під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі.

Список літератури: 1. Андреев А. Знания или компетенция? // Высшее образование в России. – 2005 – №2. – С.3-12.. 2. Блонский П. Избранные педагогические произведения. - М.: АПН РСФСР, 1961. – 480с. 3. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці // Шлях освіти. – 2004. - №3. – С.22-24. 4. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program-OECD 5. Зязюн І. Педагогічна майстерність / І. А. Зязюн. – К. : Вища шк., 2004. – 422 с. 6. Кузьміна Н., Кухарев Н. Психологическая структура деятельности учителя. - Гомель, 1976. – 20с. 7. Lanngenscheidts Grosworderbuch Deutsch als Fremdsprache, 1993. 1998 Lanngenscheidt KG Berlin und Munchen/ – 1217 S. 517. 8. Макаренко А. Твори: у 7-ми т. - К.: Рад. шк., 1953-1955. – С. 618. 9. Советский энциклопедический словарь, – М.: «Советская энциклопедия», 1986. –С.614. 10. Современный словарь иностранных слов: Ок. 20000 слов. – 3-е изд., стер.- М.: Русский язык, 2000. - С.29.

Фуштей О.В.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ФИЗИКИ

В статье с разных точек зрения рассматривается дефинитивный анализ определения понятия компетентность. А также рассматриваются современные подходы к определению профессиональной компетентности будущего педагога. Дана оценка эффективности использования мультимедиа технологий при формировании профессиональной компетентности будущего учителя физики.

Fushtey O.V.

THEORETICAL BASES OF FORMING TO PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHER OF PHYSICS

In the article from the different points of view the дефинитивный analysis of determination of concept is examined competence. And also the modern going is examined near determination of professional competence of будущего teacher. The estimation of efficiency of the use of multimedia of technologies is Given at forming of professional competence of будущего teacher of physics.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2010

*Нечепорчук М.Ю.,
г. Харьков, Украина*

ФОРМИРОВАНИЯ ИДЕОЛОГИИ ЭНЕРГОСБЕРЕЖЕНИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ СОВРЕМЕННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

Постановка проблемы. Вопрос энергоресурсов и энергосбережения в условиях мирового кризиса приобрел необычайную остроту. Потребление энергоресурсов растет, но их количество на Земле катастрофически уменьшается, так что в этих условиях те страны, которые смогут решить проблемы ресурсо- и энергопотребления и сбережения, выйдут победителями в схватке с кризисом. Мы постоянно призываем к энергосбережению, к экономии энергоресурсов в быту, на производстве, призываем искать альтернативные источники. Все возрастающая цена на природный газ поставила нашу страну на грань элементарного выживания.